

Сорощук Ю.В.

студентка,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА ТА НІКОЛАСА СПАРКСА)

Модальність з погляду лінгвістики є функціонально-семантичною категорією, яка виражає різні види відношень висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення [1, с. 303]

В англійській мові розрізняють наступні засоби вираження модальності:

- лексичні – модальні слова,
- граматичні – категорії способу,
- лексико-граматичні – модальні дієслова [2, с. 4]

Предметом дослідження цієї роботи є особливості використання лексичних та лексико-граматичних засобів вираження модальності у художніх творах. Матеріалом дослідження слугували тексти романів Дена Брауна «Ангели і демони» [4] та Ніколаса Спаркса «Пам'ятна прогулянка» [6].

У романах Дена Брауна та Ніколаса Спаркса категорія модальності найчастіше виражалася за допомогою модальних дієслів – 1352 рази. На наступному місці серед лексико-граматичних засобів вираження модальності є катенативи та модальні ідіоми, які траплялися в текстах романів 255 разів. Меншу кількість разів – 228, письменники використовували модальні іменники. Разом з тим, серед досліджуваних засобів вираження модальності в романах американських письменників, прислівники із модальним значенням використовувалися 166 разів, а модальні прикметники тільки 50 разів. Проведене дослідження дало змогу виявити, що з основних модальних дієслів найчастіше автори використовували – *can/could*; з катенативів та модальних ідіом найбільш уживаними були напівдопоміжні модальні одиниці, а саме – *have to*; з модальних прислівників – *possibly*; з модальних прикметників – *important*; з модальних іменників – *truth*.

Лексичні засоби реалізації модальності виражають суб'єктивне відношення до вираженої у реченні думки. Вони можуть мати значення припущення, сумніву, вірогідності, впевненості у висловлюванні. Модальні слова виконують функцію вставного слова і зазвичай відносяться до всього речення загалом, не будучи його членом. До них належать наступні: *perhaps, of course, surely, certainly, no doubt, in fact, in truth*, та ін., а також слова з суфіксом *-ly*, які співпадають за формою з прислівниками: *possibly, probably, undoubtedly, naturally, evidently, happily* та ін. Наприклад: *Old Hegbert would probably have had a heart attack if she had* [6, с. 23]. *When I came back down the stairs fully dressed, Jamie had already told my mom about the plan* [6, с. 180].

Лексичний спосіб вираження модальності представлений також модальними іменниками. Модальні іменники можна розділити на три групи: із

значенням можливості (*possibility, chance, opportunity, occasion, availability, capacity, ability*), необхідності (*necessity, need, exigency, emergency, obligation, duty, responsibility, want, demand, volition, wish*) та достовірності (*reality, truth, certainty, belief, faith, confidence, probability, hesitation, doubt, uncertainty, disbelief, distrust*). Наприклад: *Man's insecurity and need for an enlightened soul assuring him everything is part of a master plan* [6, с. 120]. *Hegbert, in addition to his belief that fornicators were destined to clean the urinals in hell...* [6, с. 171].

До лексико-граматичних засобів вираження модальності ми відносимо модальні дієслова, катенативи та модальні ідіоми. До основних модальних дієслів, услід за граматиною англійської мови *A Comprehensive Grammar of the English Language* [5, с. 135], ми зараховуємо такі дієслова: *can (could), may (might), must, shall (should), will (would)*». Таким чином, проведений аналіз продемонстрував, що найчастіше у романі вживаються модальні дієслова **can/could** – 557 разів, наприклад: *Langdon could barely focus* [4, с. 2].

Модальні дієслова **may/might** і **must** зустрічаються у тексті порівняно однакову кількість разів – 60 та 69: *Langdon hoped the second marker was a work he might know from memory* [4, с. 125].

Модальне значення «можливості» є складовою частиною семантичного значення таких модальних дієслів як: **can, could, may, might**. Дієслово **can** пов'язане з вираженням «реальної можливості», у той час як **may**, на відміну від **can**, виражає «лише думку (людини) про проблематичність, тобто здогад, припущення, допущення можливості. Не випадково дієслово **may** вживається рідше, ніж **can**; останнє, пов'язане з виразом суб'єктивного, «людського», це маркований член опозиції – **can/may** [2, с. 189]. Майже у 50% випадків вживання дієслів **may/might**, на думку Д.А. Штелінга, думка про можливість, припущення, здогад та інші аналогічні значення виражається у реченні за допомогою інших лексичних засобів: *I think... his thoughts dwell upon... it appears...perhaps* etc. Щодо дієслів **can/could** така закономірність не простежується. У граматиках іноді наголошується, що як **can**, так і **may** нерідко вживаються в аналогічних умовах без будь-якого розрізнення в значенні. Але це два різних слова, і, очевидно, зазначена вище семантична різниця не може не враховуватись [там само].

Разом з тим, ці модальні дієслова виражають також модальне значення «дозволу». У прагматичному змісті, використовуючи **can** у питаннях дозволу зробити щось, мовець має на увазі не своє потенційне право на щось, яким він хоче скористатися (це потенційне право виражається за допомогою модального дієслова **may**), а скоріше загальноприйнятий, встановлений порядок, етикет, тобто щось об'єктивне [2, с. 190].

Наприклад: *May I ask you a question, Ms. Vetra?* [4, с. 48].

«*Can I introduce,*» *Glick announced, «the renowned Vatican scholar from De Paul University in Chicago. Dr. Joseph Vanek.»* [4, с. 238].

Основне модальне дієслово **must** передає модальні значення «логічної необхідності» та «обов'язку» [5, с. 224-225], наприклад: *You must leave the antimatter where it is!* [4, с. 208].

В англійській мові модальне значення «обов'язку» передається також основним модальним дієсловом – **should**. Проте, за ступенем вираження ознаки **must** належить до сильного члена опозиції, так як передає значення неминучого обов'язку, або примусу. Разом з тим, **should** виражає незначне, слабке зобов'язання, рекомендацію. Наприклад: *You and your father should have told me about this discovery immediately* [4, с. 37]. *You told me I must follow it no matter what painful places it leads* [4, с. 148]

Модальне дієслово **should** може передавати і значення «ймовірного припущення» (*tentative inference*) [5, с. 227], наприклад: *Robert, hurry up! I knew I should have married a younger man!* [4, с. 22]. У досліджуваному творі дієслово **should** використане 45 разів: *You should not concern yourself with matters of security* [4, с. 63].

Виявлена кількість використань цих модальних дієслів дещо суперечить даним, наведеним у *Longman Grammar of Spoken and Written English* [4, с. 489], де автори подали детальну інформацію про дистрибуцію модальних дієслів у різних типах текстів (регістрів – за визначенням граматистів). Таким чином, за їх підрахунками, перше місце за кількістю використань у художніх типах текстів посідають модальні дієслова **will/would** [5, с. 488].

У нашому дослідженні ми не розглядали особливості функціонування модального дієслова **will**, проте модальне дієслово **would** виявлено лише в 11 випадках і стоїть на останньому місці за кількістю використань автором, наприклад: *Glick would stay with them* [4, с. 130].

Не всі значення центральних дієслів можна було простежити у тексті роману, а деякі з них – дуже рідко. Наприклад, **should** у значенні поради вживалося лише 3 рази, а **would** у значенні прохання – жодного разу.

Отже, дослідивши специфіку вживання основних модальних дієслів у художньому тексті на прикладі сучасної американської літератури, нам вдалося визначити, що найуживанішим є модальні дієслова **can/could**, тоді як усі інші модальні дієслова є менш вживаними. Кожне значення модальних дієслів **can/could** представлене у тексті численними прикладами, що дозволяє висловити попередні міркування щодо їх важливості в творенні авторської манери художнього зображення дійсності.

Список використаних джерел:

1. Ляпон М. В. Модальность / М. В. Ляпон // Языкознание : Большой энцикл. слов. ; гл.ред. В.Н. Ярцева. – 2-е (репр.) изд. "Лингвист. энцикл. слов" 1990 г. – М. : Большая рос. энцикл., 2000. – С. 303–304.
2. Штелинг Д. А. Грамматическая семантика английского языка. Фактор человека в языке : учебное пособие / Д. А. Штелинг. – М. : МГИМО, ЧеРо, 1996. – 254 с.
3. A Comprehensive Grammar of the English Language / [Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik]. – Harlow : Longman Group Limited, 1985. – 1779 p.
4. Brown D. Angels and Demons / Dan Brown. – Washington Square Press, 2000. – 242 p.
5. Longman Grammar of Spoken and Written English / [D. Biber, S. Johansson and others]. – London : Pearson Education, 2007. – 1204 p.
6. Sparks N. A Walk to Remember / Nicholas Sparks. – Warner Books, 1999. – 240 p.